

Blood and Oil Spill, performance, maj 2004 (detalj på sid 125)

Den nödvändiga hänsynslösheten

av Madeleine Hatz

Jag må se ut som en familjeflicka, ordentlig och sparsam... men väl över tröskeln till ateljén spills och slösas det hejdlöst. Fina kläder förstörs i ett nafs, dyrbara ingredienser försvinner obemärkt in i oidentifierbara blandningar. Ofta när jag lämnar min ateljé efter koncentrerat arbete upptäcker jag oförklarliga blåmärken på kroppen. I konsten rymms ingen hänsyn till den egna bekvämligheten,

till platsen
till tiden
till omgivningen
till anständigheten
till säkerheten och tryggheten.

Det koncentrerade "rum" som är ateljén i mental bemärkelse (Blanchot skulle kalla det "l'espace littéraire") är ett moment mer än en plats. Vissa handlingar måste utföras fruktansvärt snabbt, vid bristningsgränsen, i spänningen mellan frustration, återhållsamhet och... handling. Den rätta sortens skeende kan endast ske i rätt ögonblick, efter omständliga förberedelser, och ändå – paradoxalt – i en sorts extrem "klumpighet", vårdslöshet.

Vårdandet betecknar det kvinnliga: omsorgen, omhändertagandet, hänsynen. Det är min natur, det sitter i ryggmärgen och letar sig ända ut i fingertopparna. Det är min kvinnlighet, min sensualitet och ytterst min

energi. Paradoxen är att för mig är kombinationen av dessa ytterligheter nödvändig: extremt "vårdande" uppmärksamhet och dess motsats, brutal vårdslöshet.

Edvard Munch talade om den störande omgivningen, familjen, människorna som avkrävde honom "de många hensyn", mörkande för måleriet. Han behandlade sina dukar med total brutalitet, utsatte dem för väder och vind och trampande fötter och menade att de därigenom vann karaktär. Men syns detta i hans målningar? Eller handlar det snarare om något som var nödvändigt i förhållandet mellan konstnären och hans verk?

Vad är det som av nöd kräver hänsynslöshet? Kravet kommer från det poetiska arbetet självt. Enligt Kafka kommer skrivandet som betalning, som lön för de diaboliska krafter man tjänat. Blanchot talar om Kafkas trofasthet gentemot vad han kallar "arbetets krav". Det arbete som Blanchot beskriver i *Det litterära rummet* är det poetiska arbetet, konstskapande lika väl som skrivande.¹

Vad är det då som sker i mitt mentala/fysiska rum, där handlingarna ofta utförs i blixtfart och utan tanke på anständighet? Svaret ligger i kopplingen mellan rummet och handlingen. Det är som om rummet vore en handling, och omvänt, som om handlingen vore ett rum. Med andra ord: det handlar om en "situation".

I generell mening är en situation en placering av ett subjekt, en handlande person, på

1 M. BLANCHOT, *The Space of Literature*, Lincoln: Univ. of Nebraska Press, 1982, s 52, s 73f

2 M. HATZ, "The Work Process As Spatial Situation", *Psychoanalysis meets art and architecture, International Forum of Psychoanalysis*, Oslo: Scandinavian Univ. Press, 2000:9

en plats och under vissa betingelser. För mig består betingelserna av allt förberedande arbete, från införskaffande av material och information, till inredande och insamlande i ateljén. Hänsynslösheten ligger i den totala koncentrationen på den exakta punkt, i tid och rum, som denna situation utgör. Från den punkten har man ett perspektiv, en synvinkel och en handlingsmöjlighet. Ett perspektiv är just detta, en axel längs med vilken synfältet kan organiseras.

Att måla är för mig att lyckas lokalisera mig själv så att jag själv blir en punkt av absolut stillhet, och så att allt annat sätts i rörelse i förhållande till denna punkt. Det är som om perspektivet kastas om och jag själv placeras på oändlighetspunkten i stället för tvärtom. På så sätt kan det synliga passera igenom mig och rörelse uppstå. Tankar, känslor, uppfattning av samtid får härigenom ett naturligt gravitationsfält. Hur kan denna situation uppstå?

Jag har lärt mig vad som påverkar mig: disciplin, geometri/arkitektur, ritual. Ritual och disciplin hänger ihop med kontrollerat våld, och kontroll av tempo (våldsamt fart, extrem stillhet). Geometri/arkitektur är ordningar som förhåller sig till det fysiska rummet. Den nödvändiga hänsynslösheten kan också betecknas som en nödvändig gränslöshet: det gäller att möjliggöra en situation av gränslöshet. Från denna plats kan ett genuint förhållande till samtiden uppstå.

Om konsten vill vara spegel och spel gentemot samtiden utgör hänsynen till estetik, smak och anständighet i stället ett hinder för sanningen. Om, vid dagens slut, man ser tillbaka och möts av anblicken av något ofantligt "vackert" så har detta skett till trots och genom paradox. Allra mest nödvändigt är att helt ge upp hänsyn till slutresultat, ty endast så kan resultat uppnås. I stället är man fokuserad på det ögonblick i rummet då tiden upphör, då man själv upphör och handlingen utför sig själv.

Termen "hänsynslöshet" används i svenskt lagspråk på samma sätt som dess engelska motsvarighet, "recklessness". Det betecknar det mentala tillstånd som en person befinner

sig i då hon begår kriminella handlingar. Ur verbet "to reckon" "att räkna", härrör substantivet "recklessness": man tar inte följderna med i beräkningen. För att ha mod att överhuvudtaget vara konstnär hjälper det nog att låta bli att räkna. Den alternativa stavningen "wreckless" anspelar på förstörelse. Engelskans "wreck" motsvarar svenskans "vrak".

Handlingar av stort mod, som protestaktioner utförda i ett auktoritärt klimat, som "hemmagjord" råolja utspilld på gatan, fontäner vars vatten blir blodrött... sådant förutsätter både vårdslöshet och hänsynslöshet i förhållande till den egna säkerheten och välbefinnandet.

I slutändan är allting i konsten, liksom i livet, paradox. Saker/verk blir till genom förstörelse. Det explosiva innefattar stillhet. Det mest storartade och bländande kaos föregås av noggrann uträkning och planering. Den tankspridde professorns tankar är inte spridda – tvärtom absorberas professorn av en fokuserad tankebana. Därför kan det ovidkommande te sig som (tank)spritt. Den hänsynslösa konstnären är hänsynslös mot allt utom "ett" som för stunden absorberar all hänsyn. Den vårdslösa kvinnan som spiller ut en hel tunna färg på det vita golvet vårdar ETT, ett exakt moment, en exakt handling, vilja, vision.

New York, Oktober 2008

